

Opinia na temat programu nauczania
Przyroda. Program nauczania dla klasy 4 szkoły podstawowej,
autorstwa Ilony Żeber-Dzikowskiej i Bożeny Wójtowicz,
wydanego przez Wydawnictwo MAC S.A.

Przedstawiony do zaopiniowania program nauczania *Przyroda. Program nauczania dla klasy 4 szkoły podstawowej* jest poprawny pod względem merytorycznym oraz dydaktycznym i może być przeznaczony do realizacji treści przyrodniczych na drugim etapie kształcenia.

Przy opracowaniu opinii kierowano się następującymi kryteriami:

- 1) oceną zgodności programu z podstawą programową,
- 2) oceną poprawności merytorycznej programu,
- 3) oceną poprawności konstrukcyjnej programu,
- 4) oceną poprawności dydaktycznej programu,
- 5) oceną dostosowania programu do potrzeb i możliwości intelektualnych uczniów.

W opinii zwrócono również uwagę na specyfikę programu określoną przez pryzmat jego praktycznych implikacji umożliwiających wybór programu przez tych nauczycieli, którzy akceptują jego wartość dydaktyczną i merytoryczną.

Ad. 1

Ocena zgodności programu z podstawą programową

Przedstawiony program *Przyroda. Program nauczania dla klasy 4 szkoły podstawowej* jest zgodny z założeniami podstawy programowej z przyrody zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 2017 r., poz. 356).

Przedstawiony program nauczania realizuje cele kształcenia z zakresu wiadomości, umiejętności i stosowania wiedzy w praktyce oraz wychowania, opracowane na podstawie współczesnych osiągnięć dydaktyki ze szczególnym uwzględnieniem możliwości intelektualnych i predyspozycji psychofizycznych uczniów szkoły podstawowej w klasie 4 (wiek 9–10 lat). Cele i treści kształcenia są realizowane w klasie 4 na lekcjach przyrody

w wymiarze czasowym 2 godzin tygodniowo. Biorąc pod uwagę materiał i cele nauczania, a także potrzeby oraz możliwości percepcyjne ucznia, treści przedstawione w podstawie programowej podzielono na 7 głównych działów tematycznych:

1. *Ja i przyroda*; 2. *Cztery strony świata*; 3. *Pogoda i pory roku*; 4. *Moje ciało*; 5. *Moje zdrowie i bezpieczeństwo*; 6. *Środowisko w mojej okolicy*; 7. *Działalność człowieka a środowisko*.

Ad. 2

Ocena poprawności merytorycznej programu

Program nauczania w wystarczającym stopniu uwzględnia aktualny stan wiedzy przyrodniczej.

Treści zostały dobrane tak, aby uczeń – prowadząc obserwacje – poznał środowisko najbliższej okolicy oraz kształtował umiejętność dostrzegania zjawisk i procesów zachodzących w przyrodzie.

Ad. 3

Ocena poprawności konstrukcyjnej programu nauczania

Struktura programu jest przejrzysta i logicznie uporządkowana w rozdziałach. Układ działów programu jest zgodny z założeniami dydaktyki i przedstawia się następująco:

- I. Charakterystyka programu
- II. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania
- III. Materiał nauczania
- IV. Procedury osiągania celów
- V. Opis założonych osiągnięć ucznia i propozycja metod ich pomiaru
- VI. Literatura polecana dla nauczyciela przyrody
- VII. Bibliografia

Ad.4

Ocena poprawności dydaktycznej programu

Autorki opracowały nowoczesny program nauczania, który odzwierciedla tendencje we współczesnej edukacji. Nowoczesność ujęcia nauczania przyrody przejawia się z jednej strony odwołaniem do nauczania wielozmysłowego, do koncepcji inteligencji wielorakich (co umożliwi nauczycielowi opracowanie indywidualnych strategii uczenia się, dostosowanych do predyspozycji percepcyjnych uczniów), z drugiej strony – do kompetencji kluczowych (takich jak: myślenie matematyczne, myślenie naukowe, umiejętność komunikowania się

w języku ojczystym, umiejętność posługiwania się technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej).

Program *Przyroda* jest opracowany poprawnie i zgodnie z założeniami dydaktyki. Zawiera materiał, który jest przystępny dla ucznia i umożliwia osiągnięcie postawionych w nim celów nauczania. W programie przedstawiono ogólne i szczegółowe cele kształcenia. Zgodnie z podstawą programową i obowiązującą w niej taksonomią celów nauczania (wg B. Niemierko 1975) wyodrębniono kategorię wiadomości uczniów (8 celów), umiejętności stosowania wiedzy w praktyce (11 celów), kształtowania postaw oraz zainteresowań ucznia (8 celów). Wytyczone cele są spójne z zadaniami szkoły i celami ogólnymi podstawy programowej. Ujęte w programie cele kształcenia i wychowania eksponują znaczenie przedmiotu w kształceniu szkolnym, szczególnie umiejętności związanych z kształtowaniem postawy badawczej ucznia, np.: prowadzenia obserwacji i pomiarów w terenie; wykonywania obserwacji i doświadczeń zgodnie z instrukcją (słowną, tekstową i graficzną); korzystania z różnych pomocy (planu, mapy, lupy, kompasu, taśmy mierniczej, lornetki itp.); stosowania wiedzy w praktyce.

Autorki proponują w programie zestaw szkolnych hodowli zwierząt oraz upraw roślin, przekonując nauczycieli o ich znaczeniu w procesie dydaktycznym oraz konieczności ich prowadzenia.

Układ treści dostosowany jest do pór roku, co w dużym stopniu ułatwia realizację zajęć w terenie. Bardzo cenną jest również propozycja tematyki zajęć terenowych obejmujących np. wyznaczenie kierunków głównych za pomocą kompasu oraz drogi Słońca nad widnokreślami, wskazywanie momentu górowania Słońca; pomiary składników pogody (pomiar temperatury powietrza; wyznaczenie kierunku wiatru) i dokumentowanie przeprowadzonych obserwacji (np. w dzienniku pogody); wykonanie szkicu (np. terenu wokół szkoły), czytanie mapy, orientowanie mapy w terenie czy wycieczki do różnych ekosystemów (np. na pole, łąkę, do lasu lub parku); rozpoznawanie pospolitych gatunków roślin i zwierząt; wskazywanie przystosowań w budowie organizmów do zdobywania pokarmu.

Na uwagę zasługuje układ treści w obrębie każdego działu. Na wstępie Autorki ukazują zakres treści w postaci haseł programowych, a kolejno: *Podejmij temat* – tytuły (tematy) jednostek lekcyjnych. Zwykle są to pytania, zdjęcia lub rysunki zachęcające uczniów do podjęcia dyskusji na temat nowego zagadnienia omawianego na poszczególnych lekcjach.

Wiedza podana jest w sposób przejrzysty, odpowiedni dla uczniów na drugim etapie kształcenia. Materiał nauczania jest uszeregowany zgodnie z zasadą stopniowania trudności. Tematyka poruszana w poszczególnych działach programu jest zróżnicowana, odpowiednia do wieku uczniów i dostosowana do typowych w tym wieku zainteresowań. Program proponuje zastosowanie różnorodnych metod nauczania w procesie dydaktycznym, w tym wiele propagujących autonomię ucznia, i zakłada indywidualizację kształcenia oraz dostosowanie metod nauczania do potrzeb i osiągnięć uczniów. Opiniowany program zakłada stosowanie metod aktywizujących.

Realizacja treści wykraczających poza podstawę programową będzie zapewne zależała od możliwości poszczególnych uczniów w grupie. Zakładana w programie indywidualizacja zakłada zróżnicowany stopień realizacji treści wykraczających poza podstawę programową.

Program charakteryzuje się bogato opracowanym materiałem metodycznym, dzięki czemu jest atrakcyjny dla nauczyciela. Podkreśla się w nim niezbędne warunki do osiągnięcia gotowości szkolnej uczniów, akcentuje ważność ich rozwoju fizycznego, poznawczego oraz rozwój procesów emocjonalno-społecznych.

Program *Przyroda* umożliwia uczniom osiągnięcie efektów kształcenia opisanych w podstawie programowej kształcenia ogólnego z przyrody do szkoły podstawowej.

W części *Opis założonych osiągnięć ucznia...* dla prawidłowej realizacji materiału nauczania i osiągnięciu efektów kształcenia bardzo pomocny jest wykaz osiągnięć uczniów po opracowaniu treści w każdym dziale programu.

Program nauczania można zrealizować w czasie określonym liczbą godzin przeznaczonych na nauczanie przyrody (poszczególnych działów) na drugim etapie kształcenia.

Bardzo pomocną dla nauczyciela przyrodnika jest literatura zamieszczona na końcu programu nauczania.

Należy również zwrócić uwagę na kryterium **wartości programu z punktu widzenia uczniów**. Program nauczania jest wartościowy dla uczniów, ponieważ: służy ich dalszemu rozwojowi; jest adresowany do uczniów o zróżnicowanych uzdolnieniach, co ułatwia indywidualizację w nauczaniu i uczeniu się; uwzględnia nie tylko możliwości, ale i potrzeby uczniów, umożliwia uczenie się we współpracy, jest przystępny i zrozumiały, co do materiału oraz jego prezentacji i realizacji celów, uwzględnia podmiotową orientację edukacyjną, skoncentrowaną na uczniu.

Kryterium **wartości programu z punktu widzenia nauczyciela**. Program *Przyroda* jest wartościowy, ponieważ służy nauczycielowi pomocą w jego rozwoju zawodowym, planowaniu pracy dydaktyczno-wychowawczej, pomiarze i ocenie osiągnięć uczniów oraz indywidualizacji pracy w klasowym zespole uczniowskim.

Podsumowując, stwierdzam, że program nauczania **Przyroda** autorstwa **Iłony Żeber-Dzikowskiej i Bożeny Wójtowicz** został opracowany poprawnie pod względem merytorycznym i dydaktycznym. Jest dostosowany do możliwości ucznia na drugim etapie kształcenia i stanowi podstawę do dalszej nauki.

Uważam, że opiniowany program może być wykorzystywany do nauczania przyrody w szkole podstawowej.

Dr hab. Prof. UP Alicja Walosik
Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej Kraków
Instytut Biologii
Zakład Dydaktyki Nauk Przyrodniczych